

Osman Zeki Soyuyiğit ve Şiirlerinin Tematik İncelemesi
Osman Zeki Soyuyiğit and a Thematic Analysis of His Poems

Ethem DEMİR

Doç. Dr., Siirt Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü, Arap Dili ve
Belagatı Anabilim Dalı, Siirt, Türkiye.

*Assoc. Prof. Dr., Siirt University, Faculty of Theology, Department of Basic Islamic Sciences,
Department of Arabic Language and Rhetoric, Siirt, Türkiye.*

ethemdemir84@gmail.com **ORCID:** 0000-0002-4877-7578

Atıf/©: Demir, Ethem. "Osman Zeki Soyuyiğit ve Şiirlerinin Tematik İncelemesi", *Kafkas Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 12-24 (Temmuz 2025), 250-266.

Citation/©: Demir, Ethem. "Osman Zeki Soyuyiğit and Thematic Study of His Poems",
Kafkas University Faculty of Divinity Review 12-24 (July 2025), 250-266.

Makale Bilgisi / Article Information:

Doi: 10.17050/kafkasilahiyat.1663303

Type / Türü: Research Article / Araştırma Makalesi

Received / Geliş Tarihi: 22 March / Mart 2025

Accepted / Kabul Tarihi: 10 June / Haziran 2025

Published / Yayın Tarihi: 15 July / Temmuz 2025

Volume / Cilt: 12; **Issue / Sayı:** 24; **Pages / Sayfa:** 250-266.

Suggested ISNAD Citation: Demir, Ethem. . "Osman Zeki Soyuyiğit ve Şiirlerinin Tematik İncelemesi", *Kafkas Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 12-24 (Temmuz- July 2025), 250-266.

Notlar/Notes

Yazar(lar), herhangi bir çıkar çatışması beyan etmemiştir.
Turnitin/Ithenticate/İntihal ile İntihal Kontrolünden Geçmiştir

Screened for Plagiarism by Turnitin/Ithenticate/İntihal

Licenced by CC-BY-NC ile lisanslıdır

www.dergipark.org.tr

Osman Zeki Soyyiğit ve Şiirlerinin Tematik İncelemesi

Ethem DEMİR

Öz

Dil, kültür ve ilmi koruyup nesilden nesile aktarma görevi gören Arap şiiri, bu hayatî niteliği sebebiyle Arap divanı olma hüviyetini elde etmiştir. Söz konusu kültürel rolünün yanında toplumsal ve siyasal önemli roller de oynayan Arap şiirinin bu manadaki örnekleri Osman Zeki Soyyiğit’in Arapça yazdığı şiirlerinde de görülmüştür. Ahlakî bozulma, dinî duyarsızlık ve benmerkezci yaklaşımları hedef alan Soyyiğit’in bu anlamdaki şiirleriyle sosyal duyarlılığı yüksek bir edebiyatçı olduğu görülmüştür. Uzun yıllar kanlı bir savaşa tutuşan İran ve Irak’ın bu yaklaşımını eleştiren ve tarafları sorunlarını Kur’ân hükümleri ışığında barışçıl bir şekilde çözmeye çağıran Soyyiğit’in bu kapsamdaki şiirleri, siyasi sorunlara olan duyarlılığına açıkça işaret etmektedir. Sosyal ve siyasal duyarlılığı yüksek şiirler kaleme alan Soyyiğit’in diğer şiirlerine bakıldığında kendisinin başka temalarda da şiirler yazdığı görülmüştür. Nitekim şiirlerine yakından bakıldığında her birinin farklı temalarda olduğu görülmüştür. Söz konusu temalar daha çok klasik Arap şiirinin genel temaları olan gazel, medih, hiciv, fahr, mersiye, tasvîr ve hikmet şeklindeki temalardır. Bu temalarda oldukça edebî şiirler yazan Soyyiğit’in bu anlamdaki vukûfiyeti edebî çevrelerce büyük bir kabul görmüştür. Nitekim “Harrâbu’l-kader” adında tasvîr temalı bir şiiriyle katıldığı bir yarışmada birinciliği elde eden Soyyiğit’in diğer şiirlerini de yüksek bir edebî hassasiyetle yazdığı görülmüştür. Bu çalışmadaki amaç ismi Türk edebî çevrelerce çok fazla duyulmamış ancak Arap edebiyatına önemli katkıları olan Osman Zeki Soyyiğit gibi bir şahsiyeti Türk edebiyat çevrelerine kazandırmaktır. Akademik anlamda hakkında herhangi bir çalışma tespit edilmemiş olan Soyyiğit’i konu alan bu çalışmamızda Arap şiirine genel bir bakışın ardından Soyyiğit’in hayatına ve akabinde şiirlerinin tematik incelemesine değinilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Arap Dili ve Belagatı, Şiir, Arap şiiri, Osman Zeki Soyyiğit, Tema.

Osman Zeki Soyyiğit and a Thematic Analysis of His Poems

Ethem DEMİR

Abstract

Arabic poetry, which has a crucial role in preserving and transmitting language, culture and knowledge across generations, has gained the status of being an Arab literary canon (divan) due to this vital quality. In addition to its cultural role, Arabic poetry, which also plays important social and political roles, finds expression in this sense in the poems written in Arabic by Osman Zeki Soyyiğit. Targeting moral deterioration, religious insensitivity and self-centered approaches, Soyyiğit is regarded as a writer with high social sensitivity through his poems in this sense. Criticizing the approach of Iran and Iraq, who were engaged in a bloody war for many years, and calling on the parties to resolve their conflicts peacefully in the light of Quranic principles, Soyyiğit’s poems in this context clearly indicate his sensitivity to political issues. When we look at the other poems of Soyyiğit, who has written poems with strong social and political sensitivity, it is seen that he has also written on other themes. In fact, when we look at his poems closely, we see that each of them has different themes.

The themes in question are mostly the general themes of classical Arabic poetry, such as ghazal, eulogy, satire, fakhr, elegy, description and wisdom. Soyuyiğit, who wrote quite literary poems on these themes, has been widely recognized by literary circles for his expertise in this sense. Indeed, it has been observed that Soyuyiğit, who won first place in a competition he participated in with his poem called Harrâbu'l-kader”, with a descriptive theme, wrote his other poems with a high literary sensitivity. The aim of this study is to introduce a figure like Osman Zeki Soyuyiğit, whose name is not widely heard in Turkish literary circles but who made important contributions to Arabic literature, to Turkish literary circles. In this study, which focuses on Soyuyiğit, about whom no academic study has been found, a general overview of Arabic poetry is given, followed by a thematic examination of Soyuyiğit's life and his poems.

Keywords: Arabic Language and Rhetoric, Poetry, Arabic Poetry, Osman Zeki Soyuyiğit, Theme.

Giriş

Şiir, sözlükte “bilmek, hissetmek”¹ gibi anlamlara gelmektedir. Terim olarak ise kısaca “Vezin ve kafiye söz”² olarak tanımlanmaktadır.

İslam öncesi yıllara uzanan köklü geçmişi sebebiyle önemli bir edebî etkinlik olan şiir, çeşitli evrelerden geçmiş ve bu nedenle edebiyatçılar tarafından tarihi dönemleri açısından ele alınmıştır. İşaret edilen ilgili dönemlerin belirlenmesinde ise başlıca etkenler, söz konusu tarih boyunca meydana gelen sosyal, siyasî, dinî ve ideolojik gelişmeler olmuştur. Belirtilen nedenlere istinaden Arap şiiri; İslam öncesi ve İslam sonrası, klasik ve modern Arap şiiri gibi muhtelif şekillerde tasnif edilmiştir.³

Şiir, Araplar tarafından büyük bir ilgiye mazhar olmuştur. Bu ilginin nedenleri bazılarının farklı dönemlerde değişkenlik arz ettiği anlaşılmıştır. Nitekim Cahiliye döneminde birey ve kabileye itibar suikastında bulananlara karşı durup bunların saygınlığını korumaya çalışma ve ilim, fikir ve hikmeti sonraki nesillere taşıma gibi önemli görevler gören Arap şiiri İslamî dönemde ise daha çok İslam'ın temel kaynakları olan Kur'an ve sünnetin doğru bir şekilde anlaşılması için kullanılmıştır.⁴

Özelde Kur'an ve sünnetin genelde ise Arap dilinin daha iyi anlaşılmasına ciddi katkı sağladığı için Arap şiiriyle sadece Araplar değil farklı milletlerden pek çok insan uğraşmıştır. Söz konusu insanlardan biri de Osman Zeki Soyuyiğit'tir. Arapça olarak birçok şiir yazacak kadar Arap diline vakıf olduğu görülen Soyuyiğit'in ilgili Arapça şiirlerinin yanında belagat ilmi alanında yazmış olduğu *Muhkemü's-sıyâg fî ilmi'l-belâga* ve Arap

¹ Mecme'u'l-lugati'l-Arabiyye, *Mu'cemu'l-vasîf* (Kahire: Mektebetü's-şurûku'd-devliyye, ts), 484; Muhammed b. Ebibekir b. Abdilkâdir er-Râzî, *Muhtârû's-sihâh* (Beyrut: Mektebetü Lübnan, 1987), 142; Mecdüddin Muhammed b. Yakûb el-Fîrûzâbâdî, *Kâmûsu'l-muhîf* (Kahire: Dâru'l-hadîs, ts.), 866.

² Ebu'l-Ferec Kudâme b. Cafer, *Nakdu's-şî'r* (Beyrut: Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, ts.), 64.

³ Yalar, “Arap Şiiri”, 311.

⁴ Şeyh Ahmed el-İskenderî – Şeyh Mustafa 'Înânî, *el-Vesît fî'l-edebî'l-Arabî ve tarihîhi* (Mısır: Matbaatü'l-maârif, 1927), 45-145.

edebiyatına ilişkin yazdığı *el-Edebu'l-Arabî* adlı eserleriyle Arap diline olan derin vukûfyeti anlaşıldığı gibi Arap dilinin gelişimine de yaptığı katkıları görülmektedir.

Çalışmamızın ilerleyen sayfalarında kendisine detaylı olarak değinileceği gibi Soyyiğit, Arapça bazı eserler kaleme aldığı gibi bazı eserleri de Arapçadan Türkçeye çevirerek de Arap diline olan vukûfiyetinden ve katkılarından bahsettirmiştir. Bu çalışmada Arapça birçok şiir ve edebî kitap yazarak Arap edebiyatına ciddi manada katkıda bulunan bir Türk şahsiyetinin hayatına, eserlerine, Arapça şiirlerine ve şiirlerindeki başlıca temalara değinilecektir.

1. Osman Zeki Soyyiğit'in Hayatı

Osman Zeki Soyyiğit, 18 Şubat 1934 tarihinde Trabzon'un Araklı İlçesine bağlı Yeşilköy'de doğmuştur. Dini anlamda bölgenin ileri gelenlerinden biri olan babası Tevfik Efendi tarafından din eğitimi noktasında özenle yetiştirilen Soyyiğit, çok küçük yaşta öğrenmeye başladığı Kur'an'ı kısa sürede ezberlemiştir. Henüz on yaşına gelmeden Kur'an hıfzını tamamlayan Soyyiğit'in bu başarısı, İstanbul Fatih Camii'nde düzenlenen bir dinî merasimle ödüllendirilmiştir.⁵

Büyük bir istiyakla Arapça öğrenmeye yönelen Soyyiğit, bu anlamda İstanbul'da bulunan önemli âlimlerden muhtelif dersler almıştır. Arapça dil bilgisi öğrenmenin yanında başta fıkıh olmak üzere çeşitli İslamî ilimleri de öğrenmeye çalışan Soyyiğit, bu amaçla 1950 yılında Suriye'nin başkenti olan Şam'a gitmiştir. Dinî eğitim veren eğitim kurumlarında kendisini geliştirmeye yönelen Soyyiğit, söz konusu Suriye yolculuğunu 1962 yılında Şam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden lisans düzeyinde mezun olduktan sonra 1966 yılında yurda dönerek tamamlamıştır.⁶

Suriye'deki lisans eğitiminin ardından Türkiye'ye dönen Soyyiğit, çıktığı ilim yolculuğunu yılmadan burada da devam ettirmiştir. Nitekim Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde yüksek lisans eğitimine başlayan Soyyiğit, 1984 yılında “*18. asırda Fransızların Mısır'ı işgali (neden ve sonuçlar)*” başlıklı bir tez yazarak yüksek lisans eğitimini tamamlamıştır. Akabinde aynı üniversitede doktora eğitimine başlayan Soyyiğit, 1990 yılında “*Arşiv belgeleri ışığı altında Katar'da Osmanlı hâkimiyeti*” başlıklı doktora tezini tamamlamıştır.⁷

1993 yılında Marmara Üniversitesi Arap Dili ve Edebiyatı bölümünde öğretim görevlisi olarak çalışmaya başlayan Soyyiğit, ilgili tedrisat görevinin yanında Arapça ve dinî eserlerin telifinde bulunmaya devam etmiştir. Neredeyse hayatının tamamını gerek tedrisat ve tercüme faaliyetleri gerekse de kitap telifi gibi ilmî konularda geçiren Soyyiğit,

⁵ Osman Zeki Soyyiğit, *el-Edebu'l-Arabî* (İstanbul: Siyer Yayınları, 1993), 331; Haber7, “Kur'an-ı Kerim mealinin yazarı Osman Zeki Soyyiğit vefat etti” (Erişim 24 Ocak 2025).

⁶ Soyyiğit, *el-Edebu'l-Arabî*, 331; Haber7, “Kur'an-ı Kerim mealinin yazarı Osman Zeki Soyyiğit vefat etti”

⁷ Soyyiğit, *el-Edebu'l-Arabî*, 331; İsam, “İsam kütüphanesi Osman Zeki Soyyiğit”, (Erişim 24 Ocak 2025).

yakalanmış olduğu koronavirüs (kovid-19) hastalığı sebebiyle 15 Şubat 2020 yılında İstanbul’da hayatını kaybetmiştir.⁸

2. Eserleri

Şam’dan Türkiye’ye döndükten sonra Arapçadan Türkçeye birçok kitap çeviren Soyyiğit, bunun yanında Türkçe ve Arapça olarak birçok eser de kaleme almıştır. Söz konusu eserlere yakından bakıldığında bazılarının Arap edebiyatı bazılarının da dinî nitelikli oldukları görülmüştür. Soyyiğit’in telif ettiği eserler⁹ şunlardır:

- *el-Edebu’l-Arabî*
- *Yüce Kur’an’ın İnsanlığa Mesajı (Ku’an-ı Kerim Meali)*
- *Muhkemü’s-sıyagâ fi ilmi’l-belâga*
- *İnsanlığın Alinyazgısı Şeriat Kavgası*
- *İslam’a Göre Evlilik ve Mahremiyetleri*
- *Nefahat-Esintiler*

İşaret edilen telif nitelikli eserlerin yanında tercüme nitelikli eserlere de imza atan Soyyiğit, bu kapsamda Arapçadan Türkçeye bazı eserler çevirmiştir. Söz konusu eserler¹⁰ şunlardır:

- *İslam Fıkında Mürted’in Tabi Olduğu Hükümler*
- *Seyyid Kutub ve Arkadaşları Niçin İdam Edildi?*

3. Şiirleri

Osman Zeki Soyyiğit, gerek Türkçe gerekse de Arapça olarak birçok şiir kaleme almıştır. Türkçe şiirleri *Nefahat-Esintiler* adlı bir kitapta toplanan Soyyiğit’in Arapça şiirlerinin önemli bir bölümü ise henüz basılmamıştır. Kaleme alınan bu makalede ise Soyyiğit’in *el-Edebu’l-Arabî* adlı eserinde bulunan kendisine ait Arapça şiirleri tematik anlamda incelenecektir.

Soyyığit’in şiirlerine yakından bakıldığında bazılarının şiir tekniği hassasiyeti ile kaleme alındığı görülürken bazılarının ise tematik hassasiyet ile yazıldığı görülmüştür.

Soyyığit’in tematik bir hassasiyetle yazdığı şiirleri; gazel, medih, hiciv, fahr, mersiye, tasvîr ve hikmet temalarına sahip olduğu görülmüştür. Bu çalışmada söz konusu temalara sahip şiirler detaylı bir şekilde incelenecektir.

Arapça şiir yazımında yüksek bir edebî yeteneğe sahip olan Soyyiğit’in kaleme aldığı şiirlerine bakıldığında bunların Araplar nezdinde de büyük bir beğeniyle karşılandıkları müşahede edilmiştir. Nitekim Soyyiğit’in yazmış olduğu bir şiiri, 1968 yılında Libya’nın el-Beydâ kentinde bulunan Seyyid Muhammed b. Alî es-Senûsî İslam

⁸ Haber7, “Kur’an-ı Kerim mealinin yazarı Osman Zeki Soyyiğit vefat etti”.

⁹ İsam, “İsam Kütüphanesi Osman Zeki Soyyiğit”; Kitapyurdu, “Osman Zeki Soyyiğit”, (Erişim 24 Ocak 2025); Tarsus Üniversitesi, “Tarsus Üniversitesi Kütüphanesi - Osman Zeki Soyyiğit” (Erişim 25 Ocak 2025).

¹⁰ İsam, “İsam Kütüphanesi - Osman Zeki Soyyiğit”.

Üniversitesi'nde düzenlenen şiir gecesinde birinciliği elde etmiştir. Soyyiğit'in ilgili uzun şiirinden kısa bir bölüm şu şekildedir:

لِلذَّوْدِ عَنْ بَيْضَةِ الْإِسْلَامِ قَدْ نَذَرُوا	أَرْوَاحَهُمْ وَدِمَائِهِمْ طَوَاعِيَةً
جَاؤُوا كَسِيلٍ مِنَ الْعُلَيَاءِ يَنْحَدِرُ	لَوْلَا الْحُدُودُ وَلَوْلَا الْعُرْفُ يَمْنَعُهُمْ
أَبْطَالَ أَنْشُودَةً تَرَاهُ بِهَا السَّيْرُ	هَمَّ مَعَشَرَ دَوْلَةَ الْهَيْجَاءِ تَعْرِفُهُمْ
أَنْ يُوقِعُوا بَيْنَنَا خُلْفًا وَيَجْتَزُّوا	كَمْ سَوَّلَتْ لِلْعِدَى الْخَنَاسِ أَنْفُسُهُمْ
أَنَّ الَّذِي قَصَدُوهُ مَطْلَبٌ وَعِرُ	جُذُورَ وَحْدَتِنَا وَمَا دَرَوْا أَبَدًا
حَتَّى أَرَى رَايَةَ الْإِسْلَامِ تَنْتَصِرُ ¹¹	سَأُرْتَدِّي كُلَّ ثَوْبٍ لِلْحِدَادِ مَعًا

Onlar, İslam topraklarını korumak için gönüllü olarak can ve kanlarını adadılar.

Şayet onları engelleyen ülkeler arası teamül ve sınırlar olmasaydı, yamaçlardan sel gibi geleceklerdi.

Onlar, savaşların yakında tanıdığı, kahramanca marşlar inşâd edip ve otobiyografik eserlerin kendileriyle övündüğü kişilerdir.

Düşmanlar, aramıza fitne sokmaya ne kadar da heveslendiler?

Ta ki birliğimizi bozsunlar. Ancak onlar bilmiyorlar ki istedikleri şey imkânsızdır.

Ben, İslam bayrağının zafer kazandığını görünceye kadar yas elbiselerini giyeceğim.

Yukarıda işaret edildiği gibi Soyyiğit, sadece Arap şiirinde yaygın olarak bulunan gazel, medih, hiciv, fahr, mersiye, tasvîr ve hikmet gibi konularda şiir yazmamıştır. Bunun yanında toplumsal ve siyasal muhtelif konularda da çeşitli şiirler yazmıştır. Soyyiğit'in toplumsal ahlakî çürüme, dinî duyarlılığın zayıflaması ve kişisel menfaatin öncelenmesi ile ilgili kaleme aldığı şu eleştirel şiiri, bu anlamda oldukça önemlidir:

حَتْمًا سَتَنَارُ مِنْهُمْ الْأَقْدَارُ	إِنْ يَشْتَمُوكَ فَلَا تُبَالٍ بِشَتْمِهِمْ
فَاصْمُتْ فَإِنْ سَكَتَكَ اسْتَنْكَارُ	وَإِنْ اسْتَبَاحُوا حُرْمَةَ دِينِيَّةً
مَنْ قَالَ إِنْ سَكَوتَهُ إِقْرَارُ	قَدْ يَسْكُتُ الْإِنْسَانُ وَهُوَ مُغَاضِبٌ
فَانْبُذْ إِلَيْهِ وَرُبُّكَ الْغَفَّارُ	وَإِنْ أَمْرُو يَرْمِي إِلَيْكَ خِيَانَةً
تَأْتِي شَهَادَةُ لَوْمِهِ الْأَبْصَارُ ¹²	مَنْ كَانَ هَذَا شَأْنُهُ فِي دِينِهِ

Şayet sana sövseler de mukabelede bulunma, çünkü kader, tümünden intikam alacaktır.

¹¹ Soyyiğit, *el-Edebu'l-Arabî*, 337.

¹² Soyyiğit, *el-Edebu'l-Arabî*, 339.

Şayet haram bir fiilde bulunsalar cevap verme, zira susman onlara karşı en iyi cevaptır.

Bazen insan, kızgın olduğu halde susar. Bu sükûnun kabullenme olduğunu kim iddia edebilir ki?

Şayet biri, sana ihanet ederse, Onu terk edip uzaklaş. Zira Allah da kulların günahlarından vazgeçmektedir.

Basiret sahipleri, dini hassasiyeti böyle olanların çirkin şahitliğini reddetmektedir.

Siyasal konularda da şiir yazan Soyyiğit’in “Kebvetü’l-fursân” adlı şiiri bu manada oldukça anlamlıdır. İlgili şiirinde Irak-İran savaşına değinen Soyyiğit, her iki tarafı uzlaşmaya ve sorunlarını Kur’ân ışığında çözmeye davet etmiştir. Bu kapsamda uzun bir şiir yazan Soyyiğit’in ilgili şiirinin kısa bir bölümü şu şekildedir:

حتى هنا ماذا جنى الخَصْمَانِ مِنْ مَسْعَاهُمَا	غَيْرَ الْخَسَارَةِ وَانْتِهَاكِ أَوْامِرِ الْقُرْآنِ
فَحَصِيلَةُ الْهَيْجَاءِ مِنْذُ تَأَجَّجَتْ نِيرَانُهَا	هَذُمُ النُّفُوسِ زَكِيَّةً وَمَعَالِمِ الْعُمْرَانِ
فَتَشَابَهَتْ أَعْمَالُ كُلِّ مِنْهُمَا وَتَضَارَبَتْ	مَا أَشْكَلَ التَّمْيِيزَ بَيْنَ الْمُتَّقِي وَالْجَانِي
إِنَّا جَمِيعًا مِنْ بَنِي أَشْيَاعِ دِينَ مُحَمَّدٍ	صَدَامُ بَغْدَادَ لَنَا أَبَدًا وَرَفْسُنْجَانِي ¹³

İki düşman, (İran-İrak) tahribat ve Kur’ân emirlerini çiğnemekten başka ne yaptılar ki?

Savaş çıktıktan sonraki bilanço; masumların öldürülmesi ve tarihi yapıların yıkılmasıdır.

Her iki taraf da birbirine benziyor. İyi ve kötüyü birbirinden ayırmak mümkün olmuyor.

Hepimiz Hz. Muhammed’in ümmetindeniz. Bağdat’taki Saddam da bizim Rafsancânî de

Farklı nazım türlerinde şiir kaleme alan Soyyiğit’in bu manada sadece beyit şeklindeki bir nazım türünü tercih etmediği bunun yanında “Rubâiyyât” denilen dörtlükler şeklindeki bir nazımda da şiir yazdığı görülmüştür. Nitekim 1996 yılında Marmaris’te hayatını kaybeden ses sanatçısı Hamiyet Yüceses’in şarkılarından ilham alarak yazdığı “Lâ telümnî sadîkî” adlı şu şiiri, dörtlük nazım türü şeklindedir:

لَا تَلْمُنِي يَا صَدِيقِي إِنِّي أَخْشَى الْمَلَامَ
لَا تَلْمُنِي إِنِّي أَحْيَى حَيَاتِي فِي الظَّلَامِ
عَادَانِي شَيْطَانُ هَمِّي فَاسْقِنِي كَأْسَ الْمُدَامِ
لَا تَلْمُنِي يَا صَدِيقِي إِنَّ مَثْلِي لَا يُلَامُ¹⁴

¹³ Soyyiğit, *el-Edebu’l-Arabî*, 334-335.

¹⁴ Soyyiğit, *el-Edebu’l-Arabî*, 340.

*Beni kınama ey arkadaşım, çünkü ben kınanmaktan korkuyorum.
Beni kınama, çünkü ben karanlıkta yaşıyorum.
Acılarımın şeytanı bana düşmanlık etti, ne olur bana şarap kadehini ver.
Beni kınama ey arkadaşım, benim durumumdakiler kınanmaz.*

3.1. Gazel

Kadın sevgilinin güzelliğini betimleme, ona duyulan sevgiyi dile getirme ve ondan ayrılmanın verdiği acıyı belirtme anlamına gelen gazel türü şiirler, işaret edilenlerin yanında sevgiliyle bağı olduğu düşünülen mekânlar, sevgilinin terk ettiği diyarlar, sevgilinin yaptığı yolculuklar, sevgiliyle olan buluşmalar ve vedalaşmaları konu edinmektedir.¹⁵

Arap edebiyatına bakıldığında pek çok şairin gazel türü şiirleri özenle kaleme aldıkları görülmüştür. Gazel temalı şiir yazımında çeşitliliğe de giden Arap şairler, özellikle kaleme aldıkları kasidelerinin başında söz konusu temalı şiirleri yazmışlardır. Sadece rahatlık döneminde değil savaş dâhil birçok sıkıntılı dönemde de gazel türü şiirleri yazmaktan geri durmayan Arap şairleri, bu alanda çok önemli edebî çalışmalar yapmışlardır.¹⁶

Gazel temalı şiirleri kaleme alan birçok şair gibi çalışmamıza konu olan Osman Zeki Soyyiğit de bu minvalde pek çok şiir yazmıştır. Gazel temalı şiirinde sevgiliye olan özlemini dile getiren Soyyiğit, sevgiliyle olan buluşmasını ve kendisine tercih hakkı verilmesi durumunda tercihinin yine o olacağını gayet edebî bir şekilde dile getirerek şöyle demiştir:

فَالْعَيْنُ تَهْوَى وَالنَّهْيُ يَهْوَاكِ	لَا تَحْرِمِي عَيْنِي مِنْ رُؤْيَاكِ
فَأَحْبَبْتُ شَيْءٍ عِنْدَهُ لِقَاكِ	مَنْ كَانَ يَسْعَدُ بِاللِّقَاءِ عَنِ الْهَوَايِ
وَتَمَانَعْتُ مِنْ قَبْلِ أَنْ أَلْقَاكِ	ضَرَبَ الْهَوَايِ سِنَّ الْكُفُولَةِ مَوْعِدًا
مَا اخْتَرْتُ مِنْ بَيْنِ الْوَرَى إِلَّاكِ	لَوْ خَيْرُونِي فِي الْهَوَايِ بَيْنِ الْوَرَى
وَعَلَى الثَّرَى أَلَقْتُ بِهَا عَيْنَاكِ ¹⁷	نَفْسٌ أَبَتْ دُونَ الثَّرَى مَنْزِلًا

Gözlerimi sana bakmaktan mahrum etme, zira göz de akıl da sana aşıktır.

Her kim ki aşktan dolayı (sevgiliyi) gördüğünde mutlu oluyorsa, bilsin ki onun en mutlu anı seni gördüğü andır.

Aşkım yaşlılık dönemine denk geldi ve yaşlılık seni görmeden önce gitmeyeceğine dair ayak diretti.

Beni insanlardan istediğime âşık olmada özgür bıraksalar, tercihim yine de sen olacaksın.

¹⁵ Hennâ el-Fâhûrî, *el-Câmi' fî tarîhi'l-eđebi'l-Arabî* (Beyrut: Dâru'l-cîl, 1986), 145-146.

¹⁶ Soyyiğit, *el-Edebu'l-Arabî*, 17.

¹⁷ Soyyiğit, *el-Edebu'l-Arabî*, 19.

Süreyya yıldızının aşağısında bulunan hiçbir konumu kabullenmeyen nefsimin gözleri yeryüzünde sadece seni beğendi.

3.2. Medih

Arap edebiyatında köklü şiir temalarından biri olan medih içerikli şiirler, çoğunlukla kişinin manevi niteliklerini öven şiir türüdür. Söz konusu manevi nitelikler ise kişinin cömertliği, cesareti, vefalı oluşu, erdemli olması ve adaletle dikkat etmesi gibi özelliklerine yapılan övücü ifadelerdir.¹⁸

el-Medhu'l-hakîkî ve el-medhu't-tekessubî olmak üzere iki kısımda değerlendirilen medih temalı şiirlerin birinci kısmı, gerçek bir sevgiye dayanan medih şiirleridir.¹⁹ el-Medhu't-tekessubî şeklindeki medih temalı şiirler ise gerçek bir sevgiye dayanmayıp maddi bir çıkar amacıyla dile getirilen şiirlerdir. Krallar, padişahlar, zenginler gibi önemli mevkilerde bulunan kişiler için söylenen şiirlerin çoğu bu kabildendir.²⁰

el-Medhu'l-hakîkî'ye örnek olabilecek medih temalı şiirlerden biri de Soyuyiğit'in Ruslara karşı büyük bir zafer elde eden Afgan halkına hitaben yazdığı şiirdir. O dönem Sovyetler Birliği olarak ifade edilen Rusya gibi büyük bir devletin işgalini -sınırlı imkânlarla- sonlandırdıklarını dile getiren Soyuyiğit, bu konudaki medih ifadelerini ustalıklı kaleme dökerek şöyle demiştir:

يَكْفِيكَ فَخْرًا أُمَّةَ الْأَفْغَانِ أَسْقَطْتَ كُبْرَى دَوْلَةِ الشَّيْطَانِ
لَقَنْتَ دَرْسًا لِلطُّغَاةِ وَجُنْدِهِمْ بِسِلَاحِكَ الْمَحْدُودِ وَالْإِيمَانِ
وَضَرَبْتَ لِلدُّنْيَا مَثَالًا رَائِعًا شَقَّ الطَّرِيقَ لِمَوْكِبِ الْقُرْآنِ
فَعَدَا بِهَا صَرْخُ الْعَقِيدَةِ شَامِحًا مِنْ وَقْتِ مَا وَلَّى بَنُو عَثْمَانَ²¹

Ey Afgan halkı, en güçlü şeytan devletini yenmeniz, size övünç olarak yeter.

Zalimler ve ordularına imanınız ve sınırlı silahlarınızla önemli bir ders verdiniz.

Kur'ân ehlinin önünü açan dünyaya harika bir örnek gösterdiniz.

Osmanlı Devleti'nin yıkıldığı bir dönemde İslam bayrağını siz yücelttiniz.

3.3. Hiciv

Medih içerikli şiirlerin zıddı olan hiciv temalı şiirler; bir kişiyi ya da bir toplumu şiirsel ifadelerle kötü sıfatlarla anlatmak, onların kusurlarını dile getirmek ve onlara karşı eleştirel ifadelerde bulunmaktır.²²

¹⁸ Ebû Alî el-Hasan b. Reşîk el-Kayravânî, *el-'Umde fî sinâ'ati's-şi'r ve nakdihi* (Kahire: Mektebetü'l-Hancî, 2000), 796-823.

¹⁹ el-Mursâl, "Mefhûmu şi'ri'l-medhi ve envâuhu" (Erişim 5 Şubat 2025).

²⁰ el-Fâhûrî, *el-Câmi' fî tarîhi'l-edebi'l-Arabî*, 146.

²¹ Soyuyiğit, *el-Edebu'l-Arabî*, 22.

²² Siraceddin Muhammed, *el-Hicâ fî's-şi'rî'l-Arabî* (Beyrut: Dâru'r-râtibi'l-câmiyyi, ts.), 6.

Şair, hiciv içerikli şiirleriyle hasmını fiziksel kusurlarıyla hedef alabileceği gibi manevi kusurlarıyla da hedef alabilmektedir. Şair şiirlerinde fiziksek kusurlar kapsamında hasmının kör, topal veya çirkin oluşuna ilişkin vurgularda bulunurken manevi kusurlar kapsamında ise hasmını korkaklık, cimrilik, onursuzluk, hainlik ve benzeri başka niteliklerle anlatmaktadır.²³

Muhtelif temalarda şiir kaleme alan Soyyiğit, hiciv temasında da şiirler yazmıştır. Söz konusu temadaki şiirlerine yakından bakıldığında Soyyiğit'in samimi olmayan arkadaşları hedef aldığını, onları vefasızlıkla nitelendirdiği ve sahte gülümsemelerine kanılmaması gerektiğini şu şekilde ifade etmiştir:

كَأَنَّ الْمَرْءَ شَيْمُتُهُ جَفَاءُ	دَعِ الْخُلَانَ لَيْسَ لَهُمْ وِفَاءُ
فَكُلُّ مَتَاعِهِ أَبَدًا رِيَاءُ	وَلَا يَغُرُّكَ تَعَرُّ بِابْتِسَامِ
فَطَفَّتِ الْكَيْلُ وَامْتَلَأَ الْإِنَاءُ	خَبَرْتُ الْخُلُقَ فِي عَسْرِ وَيسِرِ
يُخَالِطُهُ الْمَوَدَّةُ وَالْإِخَاءُ ²⁴	فَلَمْ أَعْثُرْ عَلَى قَلْبٍ وَفِيٍّ

Vefasız arkadaşları bırak, onların huyu sadece kabalıktır.

Onların gülüşüne kanma, zira tüm sermayeleri sadece riyadır.

İnsanları bollukta da darlıkta da sındım, terazi taşı, tabak doldu.

Ben hiçbir zaman sevgi ve kardeşlik dolu vefalı bir kalp bulamadım.

3.4. Fahr

Şairin kendisi veya bireyi olduğu toplumla gurur duyma ve onlarla iftihar etme anlamına gelen fahr temalı şiirlerle ilgili Arap edebiyatı tarihine bakıldığında cahiliye döneminden beri söz konusu temadaki şiirlerin yoğun bir şekilde yazıldığı görülmüştür. Genellikle olumlu hasletlere ilişkin övücü duyguları dile getiren fahr temalı şiirlerin ele alındığı söz konusu hasletler ise cesaret, mertlik, cömertlik ve vefa gibi hususlardır.²⁵

Fahr temalı şiirler, cahiliye dâhil birçok dönemde kaleme alındığı gibi modern dönemde de bu temaya ilişkin şiirler yazılmıştır. Modern dönemde bu anlamda şiir yazan edebiyatçılardan biri de Soyyiğit'tir. İlgili temada uzun bir şiir yazan Soyyiğit, bu kapsamda ecdadının cömert ve onurlu olma gibi birçok olumlu hasletlere sahip olduğunu ve birçok farklı milletin onlara boyun eğdiğini belirtmiştir. Ecdadının bu olumlu hasletlere sahip olduğunu ifade eden Soyyiğit, buna rağmen esas olarak İslam'la iftihar edeceğini zira izzetin ancak İslam'da olduğuna işarette bulunmuştur. Soyyiğit'in bu anlamdaki uzun şiirinden kısa bir kesit şu şekildedir:

²³ Muhammed, *el-Hicâ fi's-şi'ri'l-Arabî*, 7.

²⁴ Soyyiğit, *el-Edebu'l-Arabî*, 25.

²⁵ Ömer Ferrûh, *Tarîhu'l-edebi'l-Arabî* (Beyrut: Dâru'l-ilm li'l-melâyîn, 1981), 1/ 83.

قَالُوا فَتَىٰ مِنْ بَنِي الْأَثَرِ الْيُنْشِدُنَا وَلَيَتَّهَمُ مِنْ بَنِي الْإِسْلَامِ قَدْ قَالُوا
 لَوْ كُنْتُ أَبْغِي سِوَى الْإِسْلَامِ مِنْ نَسَبٍ لَكَانَ لِي نَسَبٌ فِي النَّاسِ مِفْضَالٌ
 قَوْمِي كِرَامٌ وَأَجْدَادِي مُمَجَّدَةٌ دَانَتْ لِسُلْطَانِهِمْ فِي الْحُكْمِ أَجْيَالٌ
 لَكِنْ فَوَادِي مِنَ الْإِسْلَامِ مَشْرُبُهُ وَكُلُّ قَلْبٍ لَهُ حَالٌ وَإِقْبَالٌ
 وَلَا أَبَالِي بِمَنْ كَانُوا قَدْ افْتَخَرُوا بِقَيْسِهِمْ أَمْ يَعْزَمُونَ أَنْ هُمْ زَالُوا
 زَالَتْ مَفَاخِرُهُمْ وَلَمْ أَقُلْ عَبَثًا فَكُلُّ عَرٍّ سِوَى الْإِسْلَامِ إِذْلَالٌ²⁶

Türklerden bir genç bize şiirler okuyor dediler, keşke İbn İslam'dan bir genç deselerdi.

Şayet İslam dışında bir soy isteseydim, insanlar arasında en iyisi soyum olacaktı.

Milletim şerefli, ecdadım saygındır. Pek çok millet onlara boyun eğmiştir.

Ancak kalbim İslam pınarından içmiştir. Her kalbin bir yönelişi vardır.

Kays veya Amr ile övünüp duranlara aldırış etmem. Kuşkusuzuz onlar yok olup gittiler.

Övünç kaynakları kaybolup silinmiştir. İslam'dan başka izzet arayan zelim olacaktır.

3.5. Mersiye

Hayattakiler için yapılan medih temalı şiirlerin zıddı olarak değerlendirilebilen mersiye temalı şiirler: ölüye ağıt yakma, ölünün kahramanlıklarını dile getirme ve ilgili kişinin ölümünün büyük bir musibet olduğunu vurgulama gibi ölünün arkasında dile getirilen olumlu ifadelerdir.²⁷

Arap şiirinin önemli temalarından biri olan mersiye türü şiirler, muhtelif dönemlerde birçok şair tarafından kaleme alındığı gibi Soyyiğit tarafından da yazılmıştır. Şeyh Ahmed el-Haznevî'nin²⁸ oğlu Şeyh Mahsum'un²⁹ ölümünün ardında üzüntüsünü dile

²⁶ Soyyiğit, *el-Edebu'l-Arabî*, 27.

²⁷ el-Fâhûrî, *el-Câmi' fî tarihî'l-edebî'l-Arabî*, 146; Şevkî Dayf, *Târîhu'l-edebî'l-Arabî el- 'Asru'l-câhilî* (Kahire: Dâru'l-maârif, ts.), 207.

²⁸ 1887 yılında Suriye'nin Kamışlı kentine bağlı Hazne köyünde doğan Şeyh Ahmed el-Haznevî'nin babası Molla Murat annesi ise Âmine Hanımdır. Haznevî, annesini çok küçük bir yaşta kaybetmesi üzerine babası tarafından yetiştirilmiştir. Soyu; anne ve baba tarafından Peygamber Efendimize dayanan Haznevî, ilk eğitimi babasında almıştır. Babasının vefatının ardında birçok yeri dolaşmış muhtelif alimlerden ilim öğrenen Haznevî, ilerleyen yıllarda Nakşibendiye-i Halidiyye kollarından biri olan Hazneviyeyi kurmuştur. Ömrünü ilim ve irfanla geçiren Haznevî, 1950 yılında Kamışlı'ya bağlı Tel-marûf köyünde vefat etmiştir. Kutbeddin Akyüz, “Hâlidiliğin Kollarından Biri Olarak Haznevîlik ve Ahmed Haznevî”, *Tasavvuf Dergisi* 43 (2019), 108-114; Abdulkadir Turan, “Bir Mutasavvıf Olarak Şeyh Ahmed el-Haznevî ve Nakşibendiyye-İ Hâlidîyye Tarikatının Haznevî Dergâhı”, *Mevlânâ Hâlid-İ Bağdâdî ve Hâlidiliğin Bingöl ve Çevresi Üzerindeki Etkisi Bingöl Uluslararası Sempozyum* (Bingöl: Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, 2017), 396-404.

getirme amacıyla uzun bir mersiye şiirini yazan Soyyiğit, bu kapsamda çok üzgün olduğunu, zamanın Şeyh Mahsum'a ağladığı gibi kendisinin de ona ağladığını, bu konuda yapılan teselli ifadelerinin de bir anlam ifade edemediğini gayet edebî bir dil ile kaleme almıştır. Soyyiğit'in söz konusu uzun şiirinden kısa bir bölümü şu şekildedir:

عليك سلام الله يا قبر شيخنا وألف سلام للذي فيك يرفد
أيا قبره أبشِرْ وإن كنتُ باكياً إنك مسعودٌ ومثلُك يسعدُ
سأبكي على هذا الفقيد مُنيماً سأبكي كما يبكي له اليوم والغدُ
سأبكي وما يُجدي البكا عن رحيله على مرقدٍ ثانٍ يُحاذيه مرقدُ
يقولون صبراً آلَ حَزَنَةٍ تُوجِرُ فلا القولُ مقبولٌ ولا الصبرُ يُحْمَدُ
فَمَنْ كان يبكي للذي عمَّ فضله كَمَنْ قامَ في محرابِهِ يتعَبَّدُ³⁰

Ey şeyhimizin mezarı! Allah'ın selamı sana olsun, içinde uyuyan kişiye binlerce selam olsun.

Ey şeyhimin mezarı- her ne kadar ben ağlıyorsam da – sana müjdelere olsun. Sen mutlusun. Zaten senin gibi biri mutlu olmayı hak ediyor.

Bu merhuma ağlıyorum. Bugün ve yarının ona ağladığı gibi ağlamaya devam edeceğim.

Vefatı için bir fayda sağlamasa da yine de bükülmüş ve hizasında başka bir kabrin bulunduğu bu markada ağlamaya devam edeceğim.

Haznevî ailesine bu acıya sabredin deniliyor. Oysaki ne sözün ne de sabrın bir anlamı yok.

Kim ki bu kadar iyi birine ağlarsa bilsin ki mihrapta ibadet eden kişi kadar sevap kazanır.

3.6. Tasvîr

Canlı ve cansız tüm varlıkları içine alabilen, oldukça geniş bir şiir teması olan tasvir, öteden beri şairler tarafından başvuru bir tema olmuştur. Arap şiirine bu tema

²⁹ Haznevîye dergahının kurucusu Şeyh Ahmed el-Haznevî'nin oğlu olan Şeyh Mahsum el-Haznevî, 1915 yılında Suriye Kamışlı kentine bağlı Hazne köyünde doğmuştur. Eğitimi babasının kurmuş olduğu Haznevî Medresesinde alan Şeyh Mahsum, ilmî icazetnamesini babasından almıştır. İlmi konulardaki yetkinliği gibi tasavvufî konularda da oldukça yetkin olduğu görülen Şeyh Mahsum, henüz yirmi dört yaşındayken babasından halifeliliği de almıştır. Uzun yıllar ilim ve irfanla uğraştığı görülen Şeyh Mahsum, 1958 yılına gelindiğinde daha kırk üç yaşındayken vefat etmiştir. (Ahmet Az, "Ma'sûm el-Haznevî'nin Hayatı, İlmi Ve Tasavvufî Kişiliği" *Batman Akademi Dergisi* 6/2 (Aralık 2022), 40-43).

³⁰ Soyyiğit, *el-Edebu'l-Arabî*, 343.

kapsamında bakıldığında özellikle dağlar, çöller, kum, gökyüzü, gece, yıldızlar, çiçekler, at ve deve gibi varlıkların tasvir aracı olarak kullanıldığı görülmüştür.³¹

Bu temada şiir yazarlardan biri de çalışmamızın konusu durumunda olan Soyyiğit'tir. Nitekim belirtilen temada oldukça uzun bir şiir yazar Soyyiğit, ilgili şiir kapsamında gece, seher vakti, yıldızlar, ay, kâinat, felek ve acılarıyla çeşitli betimlemelerde bulunmuştur. Soyyiğit'in bahsedilen uzun şiirinden kısa bir kesit şu şekildedir:

نَامَتْ عَيُونُ الْوَرَى وَحَظِي السَّهْرِ أَرْنُو وَيَرْنُو إِلَيَّ النَّجْمُ وَالْقَمَرُ
وَالْكُونُ يَغْفُو وَعَيْنُ الدَّهْرِ شَاخِصَةً إِذَا بَنَا حَدَقَتْ تَطَايِيرَ الشَّرَرِ
أَشْكُو سُجُونِي بِلَا صَوْتٍ وَلَا جَهَشٍ كَيْلًا يُحَسَّ بِهَا وَاشٍ وَتَنْتَشِرُ
وَحَاوَلًا عَبَثًا أَنْ يُذْهِبَا حَزَنِي هِيَهَاتَ أَنْ يَجْبُرَا عَظْمًا بِهَا نَحْرُ
وَمِنْ خِلَالِ الدُّجَى يَرْنُ فِي أُذُنِي خَرِيرُ مَاءٍ وَلَحْنُ سَاقِهِ وَتَرُّ³²

İnsanlar uyudu, payıma uykusuzluk düştü. Ben ay ve yıldızla bakarken onlar da bana bakıyor.

Kâinat uyurken, felek ise uyanıktır ve bize bakarken gözlerinden alevler saçılıyor.

Sessiz bir şekilde acılarımı yaşıyorum, ta ki hiçbir dedikoducu acılarımı duymasın.

Üzüntümü gidermek için boşuna çabalyorlar, çünkü çürümüş kemiği kimse kaynatamaz.

Karanlığın ortasında akortun nağmeleri ve suyun hışırtısı kulaklarımda çınlıyor.

3.7. Hikmet

Arap şiirinde bulunan temalardan biri de hikmet içerikli şiirlerdir. Bu temadaki şiirler, çoğunlukla şairin tecrübe ve izlenimlerinden kaynaklanırken bazen de ilmî birikiminden tevarüs etmektedir.³³ Bu tema bağlamında Arap edebiyatına yakından bakıldığında cahiliye dönemi şairlerinden Zühreir b. Ebî Sulmâ'nın (öl. 609) bu anlamda ön plana çıkan şairlerden biri olduğu görülmektedir.³⁴

Diğer dönemlerde olduğu gibi modern dönemde de hikmet temalı şiirleri kaleme alanlar olmuştur. Onlardan biri de Soyyiğit'tir. Belirtilen temadaki şiirlerine yakından

³¹ el-Fâhûrî, *el-Câmi' fî tarîhi'l-edebi'l-Arabî*, 143-144; Soyyiğit, *el-Edebu'l-Arabî*, 30; Ferrûh, *Tarîhu'l-edebi'l-Arabî*, 80-81; Dayf, *Târîhu'l-edebi'l-Arabî el- 'Asru'l-câhilî*, 214.

³² Soyyiğit, *el-Edebu'l-Arabî*, 336.

³³ Detay için bk: Muhammed Raşid Derşevî, “Arap Şiirinde Hikmet ve Felsefe”, *İhya Uluslararası İslam Araştırmaları Dergisi* (Ocak 2024).

³⁴ Detay için bk: Ebu'l-Fadıl Ridâyî - Alî Daygamî, “el-Hikmetü fî muallakâtî Zühreir b. Ebî Sulmâ”, *Mecelletü'l-lugati'l-Arabiyyeti ve adâbihâ* 4 (2006).

bakıldığında şairin insanların birbirlerine karşı kurmuş olduğu tuzaklardan yakındığı, söz konusu tuzakların vicdansızlık ve iman zayıflığından kaynaklandığı ve bunu da yılanın yılanı sokmak kadar garip olduğunu belirtmiştir:

بَيِّتِي وَحُزْنِي إِنَّمَا أَشْكُو إِلَى الرَّحْمَنِ مِنْ كَيْدِهِ قَدْ كَادَهُ الْإِنْسَانُ لِلْإِنْسَانِ
 مَهْمَا يَكُنْ مِنْ دَافِعٍ فَالْنَفْسُ إِنْ طَابَتْ بِهَا مَا ذَاكَ إِلَّا نَكْسَةُ الْوَجْدَانِ وَالْإِيمَانِ
 قَدْ يَلْدَعُ الْإِنْسَانُ ثَعْبَانُ فَذَاكَ مُسَلَّمٌ أَمَّا الْغَرِيبُ فَلَعَسَةَ الثُّعْبَانِ لِلثُّعْبَانِ
 كَمْ مِنْ جُرُوحٍ أَعْقَبَتْ نَارَ الْعَدَاوَةِ وَالْخَنَى فِي مُهْجَتِي كُلِّ مَنْ بَغْدَانٍ وَالطَّهْرَانِ
 أَمَّا النَّفُوسُ فَإِنَّهَا فِي الْخَافِقِينَ أَبْيَّةٌ لَكِنَّا مَرَدَّتْ عَلَى الطُّغْيَانِ وَالْعَدَاوَةِ³⁵

İnsanın insana kurduğu tuzaklardan Allah'a sığınıyorum.

Sebebi ne olursa olsun bu, nefsin hoşlandığı bir vicdansızlık ve iman zayıflığıdır.

Bazen -bilindiği üzere -bir insanı yılan sokar. Ancak garip olan yılanın yılanı sokmasıdır.

(İran-Irak arasındaki) düşmanlık ve felaketin ateşinden sonra Bağdat ve Tahran'ın ruhunda nice yaralar açılmıştır.

Nefisler, hala her iki ülkede de mağrurdur ve düşmanlıkla yoğrulmuştur.

Sonuç

Kökü, tarihin derinliklerine dayanan Arap şiirinin tarihsel süreç içerisinde çeşitli evrelerden geçtiği görülmüştür. İlgili evrelerin belirlenmesinde ise sosyal, siyasal, kültürel ve dinî etkenler, belirleyici unsur olmuştur. Bahsedilen evreler hakkında muhtelif görüşler bulunmaktadır. Bu evreler, kimilerine göre klasik ve modern Arap şiiri şeklindeyken kimilerine göre İslam öncesi Arap şiiri ve İslam sonrası Arap şiiri şeklinde olmuştur. Kimilerine göre de Cahiliye dönemi, İslam'ın ilk dönemi, Emevî dönemi, Abbasî dönemi, Endülüs dönemi ve Osmanlı dönemi Arap şiiri şeklindeki evrelerdir.

Arap şiirinin dil, kültür ve ilim aktarmada büyük bir önem taşıması; Kur'ân ve sünnetin daha iyi anlaşılması gibi çeşitli açılardan büyük katkılara sahip olması sebebiyle Araplar dışında acemlerin de bu sanatla uğraştıkları görülmüştür. Söz konusu kişilerden biri olan Osman Zeki Soyyiğit'in Arap şiirinde oldukça derinleştiği ve bu anlamda Arapların teveccühüne mazhar olduğu görülmüştür.

Arap şiirini sosyal, siyasal, dinî ve kültürel mesajlarını iletmede maharetli bir şekilde kullanan Soyyiğit'in bu kapsamda oldukça edebî değeri yüksek bir dil kullanmıştır. Yaşadığı toplumdaki ahlakî çürüme ve dinî duyarsızlığı tenkit amacıyla eleştirel şiirler kaleme alan Soyyiğit, bu sebeple Arap şiirini bir araç olarak kullanmıştır.

³⁵ Soyyiğit, *el-Edebu'l-Arabî*, 334.

Klasik Arap şiirinin genel temalarında da birçok şiir yazdığı görülen Soyyiğit, bu manada gazel, medih, hiciv, fahr, mersiye, tasvîr ve hikmet temalı onlarca şiir kaleme almıştır. Söz konusu temalı şiirlerin yazımında edebî bir dile riayet eden Soyyiğit’in bu anlamda Arap şairlerden pek de geri kalmadığı görülmüştür. Farklı nazım türlerinde şiir yazan Soyyiğit’in beytin yanı sıra dörtlük nazım türü şeklinde de şiirler kaleme aldığı dikkati çekmiştir.

Kaynakça

- Akyüz, Kutbeddin. “Hâlidîliğin Kollarından Biri Olarak Haznevîlik ve Ahmed Haznevî”. *Tasavvuf Dergisi* 22/43 (Ocak 2019), 104 – 126.
- Az, Ahmet. “Ma’sûm el-Haznevî’nin Hayatı, İlmî ve Tasavvufî Kişiliği”. *Batman Akademi Dergisi* 6/2 (Aralık 2022), 98-112.
- Dayf, Şevkî. *Târîhu’l-edebî’l-Arabî el- ‘Asru’l-câhilî*. Kahire: Dâru’l-maârif, ts.
- Derşevî, Muhammed Raşid. “Arap Şiirinde Hikmet ve Felsefe”. *İhya Uluslararası İslam Araştırmaları Dergisi* (Ocak 2024), 258-286.
- Fâhûrî, Hennâ. *el-Câmi’ fî tarîhi’l-edebî’l-Arabî*. Beyrut: Dâru’l-cîl, 1986.
- Ferrûh, Ömer. *Târîhu’l-edebî’l-Arabî*. Beyrut: Dâru’l-ilm li’l-melâyîn, 4. basım, 1981.
- Fîrûzâbâdî, Mecdüddin Muhammed b. Yakûb. *Kâmûsu’l-muhît*. Kahire: Dâru’l-hadîs, ts.
- Haber7. “Kur’an-ı Kerim mealinin yazarı Osman Zeki Soyyiğit vefat etti”. Erişim: 24 Ocak 2025. <https://www.haber7.com/guncel/haber/3045481-kuran-i-kerim-mealinin-yazari-osman-zeki-soyyigit-vefat-etti>
- İbn Cafer, Ebu’l-Ferec Kudâme. *Nakdu’s-şi’r*. Beyrut: Dâru’l-kütübî’l-ilmiyye, ts.
- İsam. “İsam kütüphanesi Osman Zeki Soyyiğit”. Erişim: 24 Ocak 2025. https://katalog.isam.org.tr/?p=1&dil=0&q=osman+zeki+soyyi%C4%9Fit&alan=tu m_txt
- İskenderî, Şeyh Ahmed– ‘Înânî, Şeyh Mustafa. *el-Vesît fî’l-edebî’l-Arabî ve tarîhihi*. Mısır: Matbaatü’l-maârif, 1927.
- Kayravânî, Ebû Alî el-Hasan b. Reşîk. *el-‘Umde fî sinâ’ati’s-şi’r ve nakdihi*. Kahire: Mektebetü’l-Hancî, 2000.
- Kitapyurdu. “Osman Zeki Soyyiğit”. Erişim: 24 Ocak 2025. https://www.kitapyurdu.com/yazar/osman-zeki-soyyigit/151139.html?srsId=AfmBOorNrOul_xrt6sXxNjQB-ZZp4KCBiRnRn7cZNTUlj9kDBiEwN1Nb
- Mecme’u’l-lugati’l-Arabiyye. *Mu’cemu’l-vasît*. Kahire: Mektebetü’s-şurûku’d-devliyye, ts.
- Muhammed, Siraceddin. *el-Hicâ fî’s-şi’ri’l-Arabî*. Beyrut: Dâru’r-râtibi’l-câmiyyi, ts.
- Mursâl. “Mefhûmu şi’ri’l-medhi ve envâuhu”. Erişim: 5 Şubat 2025. <https://www.almrsl.com/post/941789>
- Râzî, Muhammed b. Ebibekir b. Abdilkâdir. *Muhtârû’s-sihâh*. Beyrut: Mektebetü Lübnan, 1987.
- Ridâyî, Ebu’l-Fadıl – Daygamî, Alî. “el-Hikmetü fî muallekâti Züheyr b. Ebî Sulmâ”. *Mecelletü’l-lugati’l-Arabiyyeti ve adâbihâ* 4 (2006), 33-49.
- Soyyiğit, Osman Zeki. *el-Edebu’l-Arabî*. İstanbul: Siyer Yayınları, 1993.
- Tarsus Üniversitesi. “Tarsus Üniversitesi Kütüphanesi- Osman Zeki Soyyiğit. Erişim: 25 Ocak 2025. https://katalog.tarsus.edu.tr/yordam/?p=1&dil=3&q=*&fq=

kunyeYayınlayan_str:%22[y.y.]%22&fq[]=kunyeYazar_

str%3A%22Soyyi%C4%9Fit%2C+Osman+Zeki.%22&demirbas=0000498

Turan, Abdulkadir. “Bir Mutasavvıf Olarak Şeyh Ahmed el-Haznevî ve Nakşibendiyye-İ Hâlidîyye Tarikatının Haznevî Dergâhı”. *Mevlânâ Hâlid-İ Bağdâdî ve Hâlidîliğin Bingöl ve Çevresi Üzerindeki Etkisi Bingöl Uluslararası Sempozyum*. ed. Orhan Başaran. 395-407. Bingöl: Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, 2017.